

Intro: Tijdlijn en weetjeswand.

1. De Romeinen wisten heel erg veel van hun eigen geschiedenis. Zo wisten zij wanneer hun voorouders leefden, welke keizers aan de macht waren geweest en hoe oud hun rijk was. Heb jij je wel eens afgevraagd hoe het zit met je eigen kennis van de geschiedenis? Wanneer leefden je overgrootouders bijvoorbeeld, of wanneer waren de Middeleeuwen eigenlijk?

Vul de onderstaande tijdlijn maar eens in. Hieronder staan enkele tijden en gebeurtenissen. Zet deze op de juiste plaats in de tijdbalk.

Voorbeelden:

- De Kruistochten.
- De prehistorie.
- De uitsterven van de dinosaurussen.
- De Tweede Wereldoorlog.
- De geboorte van Jezus Christus.
- De komst van de Romeinen in Nederland.
- De Vikingen.
- De uitvinding van de televisie.
- De uitvinding van de telegraaf.
- De oerknal.
- De VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie).
- De verkiezing van president Barack Obama.

Begin										Einde	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.

2. Probeer je voor te stellen dat je een Romein bent. Je bent eindelijk in Germanica Inferior aangekomen en kijkt eens goed om je heen. Het is hier heel anders dan thuis in Italië. Veel kouder en viezer en de mensen zijn barbaars. Probeer te bedenken hoe een Romein zijn thuisland of Rome zou beschrijven.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Blok 1: Boeren, burgers en soldaten aan de rand van het Romeinse Rijk.

3. Voor de komst van de Romeinen kenden de inwoners van Germanica Inferior geen geld om mee te betalen. De mensen ruilden spullen met elkaar. De Romeinen vonden dat niet handig en gebruikten liever munten met een vaste waarde (net als de Euro) om mee te betalen.

In het museum staat een muntenmachine. Zoek deze muntenmachine op en bekijk hoe de Romeinse munten eruit zien. Zijn de munten groot of juist klein? Staat er een afbeelding op en wat voor een dan? Staat er ook iets op geschreven en in welke taal? Waar zouden de munten van gemaakt zijn?

Kies een munt uit en vul de onderstaande gegevens in:

- a. Naam munt:
- b. Groot of klein:
- c. Het plaatje:
- d. De tekst:
- e. De taal:
- f. Het materiaal:

4. Voor de komst van de Romeinen in Germanica Inferior, was de inheemse bevolking niet bekend met muntgeld en het betalen van belasting. De Romeinen stelden het betalen met geld en het afdragen van belasting wel verplicht. Belastinggeld kon bijvoorbeeld gebruikt worden voor de aanleg van verdedigingsmuren. Belasting kon niet alleen betaald worden met munten.

Hoe kon de inheemse bevolking verder nog aan hun belastingplicht voldoen?

.....

5. De komst van de Romeinen in Germanica Inferior leidde tot grote veranderingen in het gebied. De introductie van het Latijn, muntgeld, andere goden, producten en gewoonten, leidde tot de cultuur die we nu Gallo-Romeins noemen. Deze cultuur is deels Romeins en deels inheems. Een mengelmoesje.

Hoe noemt men het overnemen van Romeinse gewoonten door de inheemse bevolking?

.....

Blok 2: Boeren.

6. Bekijk het filmpje over de ‘boeren van buiten’. Schrijf vervolgens kort op wat je het meeste is opgevallen in het filmpje. Dit kan van alles zijn, dus er zijn meerdere antwoorden goed. Bekijk ook de antwoorden van andere kinderen, je zult zien dat iedereen iets anders heeft. Als je de verschillende antwoorden bij elkaar legt, zullen jullie zien dat er een soort samenvatting van het filmpje is ontstaan.

.....
.....
.....
.....
.....

7. In Nederland leefden de Romeinen samen met de inheemse bevolking. Ze hadden elkaars hulp geregeld nodig. De Romeinen kochten bijvoorbeeld voedsel van de inheemse bevolking. Ook werd er getrouwd met inheemse vrouwen. De Germanen leerden op hun beurt steeds meer luxeproducten, als eau de cologne en olijfolie kennen dankzij de Romeinen.

Toen de Romeinen definitief Germanica Inferior verlieten, vanaf het einde van de tweede eeuw, verdwenen ook veel Romeinse spullen en uitvindingen. Waarom zou dat zijn? Je kunt meerdere antwoorden aankruisen.

- a. De Germanen had de spullen eigenlijk niet nodig. Ze konden prima leven zoals ze voor de komst van de Romeinen hadden gedaan.
- b. De Romeinen hadden de inheemse bevolking verboden nog langer gebruik te maken van de Romeinse uitvindingen en producten.
- c. De Romeinen namen hun spullen weer mee, er bleef niks over voor de inheemse bevolking.
- d. De Germanen hadden zich te weinig verdiept in hoe de luxeproducten gemaakt werden of waar ze vandaan gehaald konden worden.
- e. De stamhoofden hadden hun onderdanen verboden nog langer spullen van de vijand te gebruiken.
- f. Veel stammen maakten alles kapot wat ooit van de Romeinen was geweest, waardoor ook veel kennis over de producten verloren ging.
- g. De Germanen wist niet goed hoe de Romeinen handel dreven met andere landen, ook hadden ze geen grote handelsschepen zoals de Romeinen om spullen te importeren.

8. Romeinen handelden bijzonder veel. Binnen Germanica Inferior vond handel plaats over het uitgebreide, nieuwe Romeinse wegennet en over het water. Om de goederen over water te vervoeren gebruikten de Romeinen een ‘aak’, dat is een platbodem. Per boot kon meer dan duizend kilo aan producten per keer worden vervoerd. Kijk in het museum rond en noteer de spullen die de Romeinen zoal importeerden naar Germanica Inferior.

.....
.....
.....
.....

9. De meeste Romeinen woonden net als de inheemse bevolking van Germanica Inferior niet in de stad, maar op het platteland. Rijke boeren lieten hun boerderij er soms wel uitzien als een Romeins stadsgebouw. Dit museum bijvoorbeeld, is een oude Germaanse boerderij in een Romeins jasje. In de stad leefden de mensen uiteraard heel anders dan op het platteland. Op het platteland stonden geen theaters, tempels en badhuizen. Nu is natuurlijk de vraag:

‘Als ik als Romeinse boer vermaakt wil worden, waar moet ik dan heen?’

.....
.....
.....
.....

‘Als ik als Romeinse boer mijn goden wil vereren, hoe doe ik dat dan als ik geen mooie tempel heb zoals in de stad?’

.....
.....
.....
.....

‘Romeinen uit de stad kunnen elke dag naar een badhuis om zich te wassen en naar de wc te gaan. Buiten de stad hebben we geen badhuis of toiletten, hoe moet ik me dan wassen....Waar moet ik naar de wc?!’

.....
.....
.....
.....

10. Hoe Romeins ben je zelf eigenlijk?.....

- a. Als ik ga winkelen, dan koop ik graag merkspullen, dan hoor ik er helemaal bij. Al mijn vrienden hebben ook merkspullen.
- b. Ik heb graag mooie spullen om me heen. Ook vind ik het fijn om buiten te zijn. Ik kan bijvoorbeeld heel goed boomhutten bouwen.
- c. Bij ons thuis hebben we een grote tuin, met daarin een grote hut waar ik kan spelen. Ook hebben we een konijn en een gans.
- d. Dure spullen vind ik niet belangrijk. Ik koop vooral wat ik leuk vind.
- e. Ik houdt ervan dingen zelf te maken. Ik ben best wel handig.
- f. Ik houdt van mooie sieraden en heb er ook heleboel van. Ik zie er graag heel mooi uit.

11. Het uiterlijk was erg belangrijk voor Romeinse vrouwen. Zij hechtten erg veel waarde aan lekkere luchtjes, pruiken en make-up. Ze hadden zelfs speciale kapsters en visagisten in dienst om hen te helpen bij het ochtendtoilet. Romeinse dames gebruikten parfum, lippenstift, rouge, oogschaduw en mascara. Ook hadden zij al een krultang.

Romeinse dames hielden van een bleke huid, dus smeerden zij kalk op hun gezicht om er wit uit te zien. Waarom was het hebben van een lichte huid zo belangrijk?

- a. Romeinse mannen hielden niet van vrouwen met een donkere huid.
- b. Een lichte huid gaf aan dat je genoeg geld had om slaven buiten voor je te laten werken.
- c. Romeinen waren bang voor mensen met een donkere huid, ze dachten dat dit demonen waren.
- d. Met een bleke huid leek je op een mooi marmeren beeld.
- e. Een bleke huid werd beschouwd als heel bijzonder, Italianen zijn van nature donker.

12. In de klassieke mythologie worden godinnen vaak beschreven als mooie vrouwen met prachtig lang, glanzend blond haar. Romeinse dames, van nature donkerharig, wilden graag net als de godinnen blond haar. Er werden dan ook veel pruiken van blond haar gemaakt. Hiervoor sneden zij de vlechten van blonde slavinnen af. Het eigen haar kon ook op natuurlijke wijze worden gebleekt. Waarmee denk je dat de Romeinse vrouwen hun haar lieten bleken?

- a. Met urine en azijn.
- b. Met een ouderwets haarkleurmiddel met okerpigmenten.
- c. Met citroenschijfjes.
- d. Door in de zon te gaan zitten.

13. Bekijk het materiaal op de voeltafel over de IJzertijd en de Nederlandse boeren eens goed. Bekijk ook eens wat Romeinse spullen. Je zult zien dat er heel wat verschillen te ontdekken zijn tussen het materiaal van de IJzertijd producten en het materiaal van de Romeinse spullen.

Zet een rondje om de woorden die je vindt passen bij het materiaal van de boeren uit de IJzertijd. De woorden waar je geen rondje om hebt gezet, passen als het goed is bij de Romeinse spullen.

natuur	tijdelijk	duur	duurzaamheid
luxe	materialisme	snel	machine
goedkoop	import	lokaal	nieuwigheid
handwerk	grof	verfijnd	zijde
moeilijk	inheems	uitheems	
bot	ijzer	ruitjes	

Blok 3: Soldaten.

14. Romeinse soldaten mochten niet verliefd worden en trouwen. Een geliefde leidde hen alleen maar af, en dat was niet goed voor de strijd. Toch werden er veel geheime brieven naar minnaressen gestuurd. Verliefde soldaten bedachten hele slimme trucs om stiekem een brief te versturen. Hoe denk je dat ze dat deden?
- a. Romeinse soldaten gebruikten een soort geheimschrift dat niemand kende.
 - b. Romeinse soldaten begroeven hun brief zodat hun minnares de brief dan kon opgraven.
 - c. Romeinse soldaten schreven met melk. Deze werd weer zichtbaar door er as overheen te wrijven.
 - d. Romeinse soldaten gaven de brieven aan elkaar door.
15. Bekijk de animatie over het Romeinse fort. Je ziet er ook een stukje van een Romeins stratenplan. Zoals je kunt zien, hielden de Romeinen erg van regelmaat en orde. Waarom zou die orde en regelmaat zo belangrijk zijn geweest voor de Romeinse forten en steden?

.....
.....
.....
.....

Blok 4: Burgers

16. Romeinen geloofden in de ‘Tantarus’ en het ‘Elysium’, een soort onderwereld en een soort hemel. In de ‘Tantarus’ was het koud, donker en vervelend. Ook was er erg weinig te eten. Romeinen waren dan ook bang dat de zielen terug naar de aarde probeerden te komen, waar het natuurlijk veel gezelliger was.
- Wat moest een Romein doen om de zielen weg te houden? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Een Romein moest veel kaarsen branden bij een altaar na de begrafenis.
 - b. Een Romein moest elke dag een gebed voor de ziel opzeggen.
 - c. Een Romein moest veel eten bij het graf zetten.
 - d. Een Romein moest geld geven aan Pluto, de god van de onderwereld.
 - e. Een Romein moest alle voorstellingen van de overledene verwijderen uit het huis.
 - f. Een Romein moest de dode verbranden, dan verbrandde ook direct de ziel.
17. Goden waren alom aanwezig in het leven van de Romeinen. Zo had ieder huis een huisaltaar. Omdat de meeste Romeinen niet konden lezen, werden er geen naambordjes maar godenbeelden gebruikt in de straten. De tempels van de goden werden met regelmaat bezocht door de bevolking. Het was dan ook voor de Romeinse bevolking van groot belang om goed op de hoogte te zijn van hoe de verschillende goden eruit zagen, waar zij voor stonden en wat zij te herkennen waren.

Verbind de goden aan de voorwerpen:

Nehalennia (leven)	Grote wapenuitrusting en strijdwagen
Neptunes (zee)	Bliksemschicht en adelaar
Mars (oorlog)	Een tas, sandalen met vleugels en een hoed met vleugels
Venus (liefde)	Een mandje met appeltjes
Minerva (wijsheid)	Een duifje en Cupido
Jupiter (donder)	Wijnranken
Mercurius (berichten)	Vleugeltjes, pijl en boog
Vulcanus (smidse)	Een drietand en zeepaarden
Cupido (liefde)	Aambeeld en hamer
Bacchus (wijn)	Een uiltje

18. In films over de Romeinen komen vaak slaven voor. Deze worden vaak slecht behandeld en tellen eigenlijk niet echt mee. Waarschijnlijk denk je bij het woord 'slaaf' ook aan een onbelangrijke bediende die gekocht was, of de slaventijd in bijvoorbeeld Amerika. Romeinen kenden een veel breder begrip van het woord 'slaaf' dan wij. Een kok of een leraar kon ook een slaaf zijn.

Hoe beschouwden veel Romeinen hun slaven? Denk aan de positie van de slaaf binnen de familie of de functie van de slaaf.

.....

.....

.....

.....

19. Vaak wordt gezegd dat Romeinse ouders niet echt van hun kinderen hielden. Dat komt doordat de Latijnse taal geen woord kent voor 'baby', 'peuter', 'kleuter' enz. Ook in de bronnen, dat zijn oude Romeinse teksten, wordt vaak zonder liefde over kinderen gesproken. In de praktijk hielden ouders wel degelijk heel veel van hun kinderen. Zo was er bijvoorbeeld speciaal kinderspeelgoed.

Omcirkel het Romeinse kinderspeelgoed:

stuitbal	tol	hoepel	bikkels
poppenservies	soldaatjes	bootjes	jojo
knikkers	barbiepop	bal	gans
renwagens	vliegers	miniatuurtjes	noten
rammelaars	tamboerijn	stokpaard	eenwieler
springtouw	fluit	racebaan	verkleedkleding
maskers			

20. De Romeinen wisten veel van geneeskunde en het uitvoeren van ingewikkelde operaties. Gladiatoren bijvoorbeeld, ontvingen zeer goede medische zorg. Veel operaties en medische instrumenten van nu, bestonden al in de Romeinse tijd. Een van de operaties die Romeinen veel uitvoerden, was de staaroperatie, waarbij de lens uit het oog werd gehaald om deze schoon te kunnen maken.

Vaak wordt gezegd dat de Romeinen ook de keizersnede hebben uitgevonden, maar dat is niet waar. De keizersnede is wel naar een belangrijke Romein genoemd. Volgens het verhaal de eerste die met een keizersnede ter wereld kwam en er prompt naar vernoemd werd. Wie was dat? Hint: ons woord 'keizer' komt er vandaan.

.....

21. Vermaak was voor de Romeinen erg belangrijk. Zij werkten een groot deel van de dag en wilden ook wel eens ontspannen. Het liefst ging men dan naar een arena om naar bijvoorbeeld gladiatorenspelen te bekijken. De gladiatoren uit de films lijken echter helemaal niet op de echte Romeinse gladiatoren. Romeinse gladiatoren zijn vaak veel dikker.

De speklaag van een Romeinse gladiator zat er niet zomaar. Waarom waren ze dik denk je?

- Een magere gladiator zag er ongezond uit in de ogen van de Romeinen.
 - Een magere gladiator kan minder klappen hebben dan een dikke gladiator.
 - Een dikke gladiator was goede reclame voor zijn eigenaar; hij kreeg genoeg te eten.
 - Een dikke gladiator zag er indrukwekkender uit in de arena dan een dunne gladiator.
 - Een Romeinse man diende wat dikker te zijn, dan wees op een goed leven.
22. De Romeinen waren al bekend met de snackbar. Thuis eten bereiden was niet alleen ongebruikelijk, het was in sommige gevallen zelfs verboden. Om toch aan voedsel te komen, dienden de Romeinen uiteten te gaan. Dit hield in dat zij aansloten bij de verschillende gaarkeukens in de stad.

Waarom was het verboden om thuis eten te koken?

- Romeinen kenden geen afzuigkap, hierdoor was er onvoldoende ventilatie in de woning aanwezig. Dit was slecht voor de gezondheid.
- Romeinen woonden doorgaans dicht op elkaar in houten woningen, deze konden gemakkelijk afbranden.
- Door de bevolking te laten betalen voor het avondeten, kon er direct meer belasting opgestreken worden.
- Romeinen voelden zich te goed om te koken en gebruikten de ruimte in huis liever voor iets anders dan een fornuis. Koken was voor slaven.
- Romeinen waren altijd bang vergiftigd te worden door familieleden. Uit eten gaan was een veiliger optie.

Blok 5: Schip en handelsgeest

23. De Romeinen brachten veel nieuwe spullen naar Nederland, zoals de ham, de kip, de pauw en het konijn. Ook kenden de Romeinen al gerechten als de hamburgers en poffertjes. Al deze spullen werden naar Nederland gebracht per boot. Olie en wijn werden in grote 'amforen' meegebracht. Deze kruiken hebben een punt aan de onderkant. Waarom?

- Door de punt aan de onderkant paste er meer in.
- Een punt zag er mooier en duurder uit volgens de Romeinen.
- Door de punt aan de onderkant konden de kruiken makkelijker vervoerd worden.
- Door de gepunte vorm van de kruik bleef de inhoud langer koud.

24. Romeinen hielden niet alleen van lekker eten, ze aten ook heel veel. Vooral tijdens de feesten die werden gehouden in een 'triclinium', een luxe eetzaal, werd er soms uren lang getafeld. Na verloop van tijd zat de maag natuurlijk wel vol en was het tijd om daar iets aan te doen. Men gaf gewoon even over. Overgeven is nu heel erg vies, voor de Romeinen was het heel gewoon, klopt dat?

Ja / nee

25. De Romeinen bouwden hun schepen doorgaans voor eenmalig gebruik. Dit houdt in dat de boten alleen de rivieren afgleden en in de havens werden gesloopt om het hout te kunnen hergebruiken, nadat de goederen waren gelost.

Waarom werden schepen gesloopt om hergebruikt te worden en voer men niet terug?

- a. Romeinen kaptten heel erg veel hout. Door de schepen te slopen was men wat zuiniger met hout.
- b. Romeinse handelsschepen werden zo vol gepropt dat er geen plaats was om roeiers mee te nemen die terug de rivier op konden roeien.
- c. Tegen de stroom oproeien was te zwaar, dus moesten de schepen in de havens blijven.
- d. Er kwamen per dag zoveel schepen aan in de havens, dat er te weinig plaats was. Door schepen te slopen kwam er plaats vrij voor het volgende schip.

Exit: Het einde van de Romeinse tijd.

26. Vanaf het einde van de 2de eeuw krijgen de Romeinse soldaten het moeilijk in Nederland. De Romeinen trekken zich langzaam terug. Er wordt steeds minder handel gedreven en de mensen vergeten langzaam hoe het is om als Romein te leven. Na de Romeinse tijd begonnen de donkere eeuwen en daarna de Middeleeuwen.

Bedenk enkele Romeinse zaken die de Middeleeuwen hebben overleefd. Je kunt denken aan bepaalde gebouwen, eten, woorden enzovoorts...

.....
.....
.....
.....
.....

27. Ook Romeinse kinderen vonden het leuk om volwassenen te plagen. Kruis aan welk spelletje jij denkt dat Romeinse kinderen graag speelden met volwassenen.

- 1. Romeinse kinderen lieten graag volwassenen schrikken door hard 'boe' te roepen.
- 2. Romeinse kinderen plakten muntjes op de grond, zodat niemand ze kon oprapen.
- 3. Romeinse kinderen trokken graag belletje.
- 4. Romeinse kinderen lieten volwassenen struikelen over een touwtje.

